

οὐδὲ τὸ στέμμα οὐδὲ τὸ σκῆπτρον εὐρέθησαν ἐκεῖ ὅπου τὸ ἄφησε, διότι τὸ ἐπῆρεν ἢ κυρία Θεοτόκος νὰ τὸ φυλάγῃ ἕως οὗ νὰ γένη ἔλεος εἰς τὸ ταλαίπωρον γένος τῶν Χριστιανῶν. Ταῦτα ἐξηγήθησάν τινες Χριστιανοὶ ὕστερον, παρόντες ἐκεῖ ὅπου εἶδαν τὸ θαῦμα. Τότε
 5 ἐβγήκε ὁ βασιλεὺς γεγυμνωμένος τῆς βασιλείας, καὶ ὑπῆγε μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, βλέποντες ἀπὸ τὰ τείχη τοὺς ἐχθρούς· καὶ ἐσύναξαν καὶ ἐσυναπάντηθη μὲ μερικοὺς Τούρκους, καὶ, δώσας πόλεμον μετ' αὐτῶν, ἐνίκηθη, καὶ ἐκοψαν αὐτὸν ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀρχοντας αὐτοῦ, καὶ ἤφεραν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλέως εἰς τὸν σουλτάνον καὶ ἐχάρη μεγάλως.

7*

[Παπᾶ Συναδηνοῦ τοῦ Σερραίου]

Περὶ τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων τὸ πῶς ἐκατασταθήκαμεν καὶ πῶς ἐχάσαμεν τὴν Πόλιν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ.

Ἄλλοίμονον, ἀλλοίμονον ἔστὸ γένος τῶν Ῥωμαίων,
 πῶς ἐγένεν ἀνόσιον καὶ καταφρονημένον.

Ὡ πῶς ἐκαταστάθητε, τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων,
 καὶ ἐπεριπλεχθήκετε μέσον πολλῶν κινδύνων.

5 Ἀπὸ τ' ἐσᾶς ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία ὅλη

1. ὅπου τὸ Π: ὅπου τὰ Α 3. ἐξηγήθησάν τινες ἔγραφα: ἐξηγήθησαν τινὲς ΑΠ 4. θαῦμα Π: θαύμα Α 5. ἐβγήκε ἔγραφα. εὐγῆκε Π: εὐγείκε Α ὑπῆγε Π: ἐπῆγε Α 9-10. καὶ ἤφεραν—μεγάλως Α: ὕστερον δὲ ὡδᾶν ἐπάρθη ἢ πόλις ἐγένη ζήτησις διὰ τὸν βασιλέα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, διότι ἐφοβεῖτο νὰ μὴν φύγῃ καὶ πάγῃ εἰς τὴν φραγγίαν καὶ λάθῃ βοήθειαν καὶ ἔλθῃ καὶ τὸν πολεμήσῃ καὶ πῦραν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἤφεραν τὸν σουλτάνον· καὶ ἐγνώρισε αὐτὴν ὁ ἀρχων· ὁ ἱμάμ ἀλής καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχοντες· καὶ πληροφορηθεὶς ὁ σουλτάνος ἐχάρη μεγάλως Π.

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 153 κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου ἐν φ. 8^α-14^α. Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ αὐτόγραφος τοῦ γράψαντος, ὅστις εἶνε πιθανῶς ὁ Σερραῖος παπᾶ Συναδηνός, συντάξας τὸ στιχοῦργημα ἀρχομένου τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Ἴδε τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἔστικῃ Τόμ. ΚΒ' (1882) σ. 823 κ.τ., ὅπου καὶ ἐξίδωκα τὸ πρῶτον τὸ ποίημα ἄνευ σημειώσεως τῶν ἐν τῷ κώδικι ὀρθογραφικῶν διαφορῶν. 1. (καὶ κατωτέρω πανταχοῦ). ἀλλήμονον ὅτὸ (καὶ κατωτέρω ὅτῃ κτλ.) 5. (καὶ κατωτέρω). ἐσᾶς

- ἔβγηκε καί ἐξέπλωσε ἑστὴν οἰκουμένην ὅλη.
 Καί ἄρματα καί γράμματα καί ἡ θεολογία
 ἀπὸ τ' ἰσᾶς ἐφάνηκε, καί ἡ πολλὴ ἀνδρεία,
 γραμματικὴ, ποιητικὴ, ῥητορικὴ καί τὰλλα
- 10 ὅσα λεπτὰ καθήματα καί πράγματα μεγάλα,
 φ.85 ἢ ὅλα ἴσαί, τὰ ἔθρηκετε καί ἐμοιράσατέ τα
 εἰς ὅλα τὰ βασίλεια ὡς ἂν μὲ τὴν τρομπέτα.
 Ὁ κόσμος σᾶς ἐπαίνεσεν ὅλος εἰς τὴν σοφίαν.
 Τώρα πῶς ἐξεπίσατε εἰς ταύτην τὴν σκλαβίαν;
- 15 Ὁ Ἀλλοίμονον, ἀλλοίμονον, καλὴ μου βασιλεία,
 καί πῶς ἰστερηθήκαμεν καλὴν σου ὁμιλίαν;
 Καί σὺ, Κωνσταντινούπολις, πῶς ἐκαταφρονέθης
 καί ἀπὸ γένος ἀσιθῶν πῶς ἐκατακυριεύθης;
 Ἐχάθηκεν ἡ δόξα σου, ἐχάθηκ' ἡ τιμὴ σου,
- 20 καί σὲ ὀρίζουν ἕτεροι τώρα μὲ τὴν πομπὴν σου,
 καί πάτησαν τὰ τείχη σου καί ἤρξαν τὴν στολὴν σου
 καί στέφος τὸ βασιλικὸν ἐπῆραν οἱ ἕτεροί σου.
 Ὡ πῶς καί νὰ ἐξύπνησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος,
- φ.92 ἢ ὅποιος σὲ ἀνάκτισεν μὲ ὄρεξιν ἐκεῖνος,
 25 καί νὰ σὲ ἤθελεν ἰδεῖν πῶς εἶσαι σκλαβωμένη,
 ἀθλία καί ταλαίπωρος καί καταφρονημένη,
 ὦ πῶς ἤθελε βρυχισθῆ, ὦ πῶς ἤθελε κλαύσει,
 ὦ πόσα δάκρυα ἤθελε χύσει, νὰ μηδὲν παύσῃ.
 Ἄλλὰ ἐκεῖνος ἔλαβε χάριν τῆς βασιλείας
- 30 ἐκείνης τῆς τῶν οὐρανῶν, τῆς ζωηρᾶς καί θείας,
 καί δέν του πρέπει στεναγμὸς καί δάκρυα νὰ χύσῃ,
 μόνον νὰ χύσωμεν ἡμεῖς ἄπειρα ἑστὴν τὴν βρύσιν
 νὰ κλαύσωμεν τοῦ λόγου μας, νὰ κλαύσωμεν τὴν Πόλιν,
 αὐτὴν ὅπου ἐπαίνεσεν ἡ οἰκουμένη ὅλη

3. ἀνδρεῖα 11. βρῖκετε 12. ὡσᾶν 13. σᾶς 14 (καί κατω-
 τέρω πανταχοῦ). τώρα 18. ἀσεδὸν 21. πῆραν 22. βασιλικὸν
 ἕτεροί 23. κωνσταντῖνος 24. ὁπίος ὄρεξιν 26. ταλαίπωρος
 28 (καί κατωτέρω πανταχοῦ). δάκρυα παύσει 29. βασιλείας
 30. ζωηρᾶς 32 (καί κατωτέρω πανταχοῦ). σᾶν

- 35 καὶ τώρα καταστήθηκε γυμνή καὶ σκλαβωμένη
εἰς ὄνειδος καὶ γέλωτα καὶ καταφρονημένη.
|| Ὡ καὶ νὰ εἶχα δάκρυα ἄπειρα ἕαν ποτάμι
νᾶκλαιεν ἡ καρδιά μου ὥστε ποῦ νὰποκάμη,
νὰ ἐκλαυσα, νὰ θρήνησα εἰσέν, χρυσῆ μου Πόλι,
40 νὰ ἐδερα τὰ στήθη μου μὲ τὴν δυνάμιν μου ὄλη.
Θρήνω σε, Πόλι μου λαμπρά, καὶ κλαίω διὰ σένα,
πῶς ἔπεσες, πῶς ἐκλινες εἰς χεῖρας τοῦ καθένα.
Ποῦ εἶν' ἡ δόξα ἡ πολλή κ' ἡ χάρις ἡ μεγάλη,
τὸ κάλλος, ἡ εὐπρέπεια ὁποῦχες ἀναθάλει,
45 ποῦ καὶ τὰ θεῖα λείψανα πολλῶν σοφῶν ἁγίων,
ὁποῦ ἔζοῦσαν ἐπὶ γῆς ἀγγελικὸν τὸν βίον ;
Ποῦ εἶν' τὰ πανηγύρια, ποῦ εἶν' ἡ παρρησιαὶς
ἐκείναις ὅπ' ἐγίνονταν μέσον τῆς ἐκκλησιαίς ;
Ποῦ εἶνε ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ δοξολογία
50 || καὶ τῶν συνόδων τῶν ἑπτὰ ἡ πίστις ἡ ἁγία ;
φ.10* Ἄλλοίμονον, Ἐπτάλοφε, καὶ πῶς ἐκαταστάθης
τώρα ἕε τοῦτον τὸν καιρὸν τόσα κακὰ νὰ πάθης ;
Ἐσένα σὲ εὐλόγησαν οἱ ἅγιοι πατέρες,
καὶ τώρα πῶς ἐξέπεσες κ' ἔχεις κακαὶς ἡμέραις ;
55 Ἐπαυσαν ἡ παράκλησις καὶ ἡ δοξολογίαίς
ἐκείναις ὁποῦ γίνονταν μὲ προσευχαίς ἁγίαίς.
Ποῦ εἶν' ὁ περιβόητος ναὸς ὁ τῆς Σοφίας
ἐκεῖνος ὁ ὑπέρλαμπρος καὶ πλήρης εὐλογίας ;
Ὁ μέγας Ἰουστινιανός, ἂν ἤθελε ἔξυπνήσει,
60 ἤθελε χύσει δάκρυα ἄμετρα ὑπὲρ φύσιν,
νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ λυπηθῇ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του
τὸ πῶς ἐκυριεύθηκεν νῦν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του.
φ.10⁶ || Ποῦ τῆς Βλαχέρνας ὁ ναὸς, ἡ βρύσις τῶν θαυμάτων
ἐξ οὗ ἀπολαμβάνομεν πηγὴν τῶν ἰαμάτων ;

37. ποτάμη 38. ν'ἄκλαιεν 39 χρυσῆ 40. δυνάμιν 42. χεῖρας
καθ' ἓνα 43 (καὶ κατωτέρω πανταχοῦ). ἦν πολὴ 44. εὐπρέπεια
ὁποῦχε ἀναθάλλει 49 (καὶ κατωτέρω πανταχοῦ). εἶναι εὐσέβεια ἐκ τοῦ τὸ
πρῶτον γραφέντος εὐσέβεια 52. δὲ 54. ἐχης κακαίς ἡμέρες 56. προσ-
ευχαίς 59. ξυπνίσῃ

- 65 Ποῦ εἶν' τὰ σπουδαστήρια κ' ἡ γνῶσις τῶν γραμμάτων
καὶ τῆς σοφίας ἡ πηγή, βέθοι τῶν νοημάτων ;
Ποῦ εἶνε οἱ σχολαστικοὶ μὲ τὴν πολλὴν σοφίαν,
αὐτοὶ ὅπ' ἑστερέωσαν τὴν πίστιν τὴν ἁγίαν,
ὅπ' ἔτρεχαν ἕσαν ποταμοὶ, ἕσαν βρύσεις ἀναβροῦσαν,
70 ὅλα τὰ ἄστρα τοῦρανοῦ μὲ γνῶσιν ἐμετροῦσαν ;
Ποῦ εἶν' τὰ τόσα ἀγαθὰ ποῦ ἦσαν στολισμένη,
ὡσαν αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἦσαν ζωγραφισμένη ;
Ὅλα τὰ ἑστερήθηκες ὡσαν τὴν Βαβυλῶνα,
τὸν στέφανόν σου ἔχασες καὶ τὴν χρυσὴν κορῶνα.
75 Ἐκείνην τὴν βασιλείον δραχμὴν ἀπώλεσες τὴν
φ.11α || Ἄρα νὰ τὴν εὐρῆς ποτὲ ἢ μόνον ἔχασες τὴν ;
ὦ θάνατε μακάριε, καλὸς εἶσαι γιὰ τῶρα
[εἰ]ς ἐμᾶς ὅλους τοὺς Γραικοὺς νάλθῃς τούτην τὴν ὥρα.
Καλὸν ἦτον νὰ εἶμαστον ὅλοι ἀποθαμμένοι
80 παρὰ ὀποῦ ἔρισκόμεστεν εἰς τούτους σκλαβωμένοι.
Ψυχὴ μου, κλαῦσε, θρήνησε, δάκρυσε καὶ λυπήσου
Πόλιν τὴν βασιλεύουσαν ἐν τῇ ὑπομονῇ σου.
Θρήνησον ἕσαν ἰθρήνησεν, ὡς τὸν Ἱερουσαλήμ,
ποτὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν.
85 Χύσατε, μάτια, δάκρυα, χύσε, καρδία, πόνους
κλαύσατε τὸ Βυζάντιον ἑτουτουνοὺς τοὺς χρόνους.
Χύσατε ἀναστεναγμοὺς, χύσατε θρηνηφδίας,
κλαύσατε τὴν Ἐπτάλοφον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,
κλαύσατε καὶ θρηνήσατε Σοφίαν τὴν ἁγίαν,
90 || ὀποῦ ὁ κόσμος ἕσαν αὐτὴν ἄλλην δὲν εἶχε μίαν.
φ.11β Νὰν τὸν Σολομώντιον τίς νὰ ἐγκωμιάσῃ ;
Αὐτὴ εἰς τὴν εὐπρέπειαν τὸν εἶχεν ἀπεράσει.
Ἐκεῖνος ἦτονε σκιά καὶ αὐτὴ εἶνε χάρις.

69. ὀπέτρεχαν βρύσαις 70. α' οὐρανοῦ 72 (καὶ 73). ὡσαν
74. χρυσὴν κορῶνα 75. ἀπώλεσες 76. ἀρῆα 77. ὦ
78. σὲ μᾶς ν' ἀλθῆς 79. εἶμαστον ἀποθαμμένοι
81. κλαύσε 86. χύσατε. Ἄλλ' ἴτε 87. μάτια 88. ἐξ ὅλης
91. σολομώντιον ἐγκωμιάσει 92. εὐπρέπειαν

- Ὡ θεέ, ἄλλον τὴν ἔδωσες καὶ μᾶς νὰ τὴν ἰπάρης,
 95 Θεέ μου παντοδύναμι, ἂν εἶνε θέλημά σου,
 πάλιν μᾶς δός τὸ χάρισμα διὰ τὸ ὄνομά σου.
 Δός μοι τὸ ἴσπιδάκι μου, δός μοι τὴν πατρίδα.
 Σῶνε ἢ ἀγανάκτησις καὶ ἢ πολλὴ πικρίδα.
 Ἐπαιδεύσεις μου, δίσποτα, διὰ τὸ πταισίμῳν μου
 100 καὶ μᾶς ἐκταδικάσας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου.
 Πολλὰ καλὰ τὸ ἔκαμες, ὡς νὰ σωφρονιστοῦμεν,
 ἔσαν τὸ χρυσάφι ἔστην φωτιάν καὶ νὰ λαγαρισθοῦμεν.
 φ. 12^α Ἄλλὰ πάλιν λυπήσου μου, ὅτ' εἴμεστε ἴδιοί σου,
 ἄλλον θεόν δὲν ἔχομεν, Κύριε, μόνον πλὴν σου·
 105 χεῖρας οὐκ ἐκπετάσαμεν ἡμεῖς εἰς κανένα
 ἄλλον θεόν ἀλλότριον, πλὴν μόνον εἰς ἐσένα.
 Ἐσένα ἔγνωρίσαμεν Κύριον καὶ θεόν μου
 καὶ σένα ὀνομάζομεν θεόν εἰς τοὺς αἰῶνας.
 Ἐσὺ ἴσαι πάντων ποιητής, προνοητής, προγνώστης
 110 καὶ κάθε εἰς ἀπὸ ἐμᾶς εὐρίσκειται χρεώστης
 νὰ προσκυνῇ, νὰ ἐπαινῇ, πάντα νὰ σὲ δοξάζῃ
 τὸ ἅγιόν σου ὄνομα καὶ νὰ σὲ ὀνομάζῃ.
 Ἐσὺ πάλιν προνόησον καὶ παῦσον τὸν θυμόν σου,
 δείξον τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπὶ πιστὸν λαόν σου.
 115 Τὸ ἔλεός σου δός μοι, δείξον τοὺς οἰκτιρμούς σου
 φ. 12^β ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν σου καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ σου.
 Ἴδε, Χριστέ, τὴν κάκωσιν ἐξ ὕψους σου ἁγίου,
 καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης σου τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θεοῦ
 σκύψε ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἰδὲ τὸ ποιμνίόν σου,
 120 διότι ὅλοι εἴμεστε ποίημα τῶν χειρῶν σου,
 καὶ, ἂν μᾶς ἐπαράδοσας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν σου,
 ἐσὺ πάλιν μᾶς λύτρωσε μὲ θέλημα ἴδικόν σου.
 Πῶς ὑπομένεις, αὐθέντη μου, σκλάβους νὰ μᾶς ἐβλέπης

94. ὦ ἔδωσες 96 [καὶ κατωτέρω πανταχοῦ]. πάλιν 97. σπιδάκι
 100. χεῖρας ἐχθρόν 102. στήν 103. ἡμεστε 105. εἰς ἐκανένα
 106. ἀλλότριον 108. αἰῶνας 109. ἐσὺ ἦσε 111. ἐπαινεῖ δοξάζει
 11. ὀνομάζει 120. ἡμεστε 121. ἐπαράδοσας χεῖρας 122. δικόν
 123. αὐθέντι μου ἀνθ' ὧν, περισσευούσης μιᾶς συλλαβῆς, εἶχον διορθώσει ἐν τῇ
 Ἐστὶ Κύριε

- καὶ δούλους νὰ μᾶς θεωρῆς καὶ τὸν θυμὸν δὲν τρέπεις;
- 125 Πῶς ὑπομένεις, Κύριε, νὰ βλέπῃς ῥημασμένα
τὰ θεῖα μοναστήρια τὰ ἐθεμελιωμένα,
τοὺς ἀρχαιότατους ναοὺς τοὺς ἀγιογραμμένους
νὰ τοὺς ἐβλέπῃς ἔρημους καὶ καταφρονημένους,
καὶ ποσοὶ ἐγινῆκασιν υἱοὶ πυρὸς γέννης,
- 130 Ἰθεὶ μου παντοδύναμε, καὶ πῶς τὸ ὑπομένεις;
φ. 132 Ὁμῶς φιλάνθρωπότατε, θαρρῶ, ὅτι κοιμάσαι
καὶ μᾶς ἀπειλησμόνησις καὶ δὲν μᾶς ἐνθυμάσαι.
Μᾶς βλέπεις πῶς πνιγόμεστε ἔς τὸ βάθος τῆς σκλαβίας
καὶ δὲν μᾶς δίδεις ἄνεσιν, τὴν τῆς ἐλευθερίας.
- 135 Ἐύπνα, σηκώσου, διώξε κίνδυνον τῆς θαλάσσης.
Σιώπα καὶ φιμώθητι εὐθύς νὰ τὴν προστάξης,
νὰ μᾶς ἐβγάλῃς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τὴν αἰχμαλωσίαν
ὡσάν τοὺς Ἀποστόλους σου ἐκ τὴν κλυδωνισίαν.
Εἶπόν σοι Ἀπολλύμεθα, δέσποτα ἐπιστάτα,
- 140 καὶ παρευθὺς τοὺς ἤκουσες, λέγεις καλὰ μαντάτα
Ἐγὼ εἶμι, ἐγέρθητε, τίποτε μὴ φοβῆσθε
μόνον νὰ μὲ δοξάζετε καὶ ἐξομολογήσθε.
ὦ, καὶ νὰ ἤθελες εἰπεῖ ἔς ἐμᾶς τοιοῦτους λόγους
φ. 136 || καὶ νὰ μᾶς ἐλευθέρωνες ὡσάν τοὺς Ἀποστόλους.
- 145 Εἶπες νὰ εἶσαι μετ' ἐμᾶς ἕως τῆς συντελείας
καὶ τώρα μᾶς ἐπαρίασες εἰς βάθος ἀπωλείας,
καὶ μόνον κινδυνεύομεν πότε καὶ νὰ πνιγοῦμεν.
Ἄλλὰ, φιλάνθρωπότατε, πρόσταττε νὰ ἐβγοῦμεν

125. πρέπεις 126. ἐθεμελιωμένα 131. κοιμάσαι 132. ἐνθυμά-
σαι 133. εἰς 134. δίδεις τὸν 135. σηκώσου 136. σιώπα
φιμώθητι προστάξις 137. εὐγάλης αἰχμαλωσίαν ἐκ τοῦ τό-
πρωτον γραφέντος ἐχμαλωσίαν 138. κλυδωνισίαν 139. εἶπον
140. μαντάτα 141. φοβείσθε 142. ἐξομολογήσθε 143. εἶπῃ σὲ
μᾶς 145. ἦσαι μετ 146. ἐπαρίασες. Ἐν τῇ Ἐστίῃ εἶχον διορθῶσαι ἄνευ
ἀνάγκης εἰς ἐπαράτηδες. Τῆς λέξεως ἀπαρτάζω ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀφίνω γίνε-
ται χρῆσις ἐν Ἠπειρῷ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Εὑρηται δὲ τὸ ῥῆμα καὶ
ἐν σημειώματι τοῦ κώδικος 70 τῆς μονῆς Κουτλουμουσιῶν το ἀπαρτηδῆζι ἐπὶ του
κρηνητῆζι γηρανῆκν τὰ χερνα (Σπυρ. II. Δάμπρον Catalogue of the greek
manuscripts on Mount Athos Τόμ. Α' σ. 280) 148. ἀλλὰ—εὐγοῦμεν
πρόσθετα ἐν τῇ ᾠῃ

μέσα ἀπὸ τὴν κάμινον αὐτὴν ποῦ μας φλογίζει,
 150 ὅτι ἔσεν τὸ γένος μας θαρρεῖ καὶ ἀκουμπίζει,
 εἰς σέ τὸ θάρρος ἔχομεν, εἰς σέ καὶ τὴν ἐλπίδα
 γὰ' πάρης ἀπὸ' πάνω μας ἐτούτην τὴν παγίδα'
 καὶ ὕψωσον, μακρόθυμε, Χριστιανῶν τὸ κέρασ,
 καὶ δὸς ἡμῖν τὴν ἄνεσιν καὶ φῶς τὸ τῆς ἡμέρας,
 155 ἰλέη σου τὰ πλούσια, θεέ μου, χάρισέ μας
 καὶ μέσα ἀπὸ τὰς χεῖράς του κάμε 'λευθέρωσέ μας,
 διότι εἰν' κατὰ πολλὰ βαρὺς καὶ τεθλιμμένος
 τῆς δουλосύνης ὁ ζυγὸς καὶ παραπονεμένος.
 * Ἄν κάμης τοῦτο τὸ καλὸν μὲ τὴν σοφὴν σου γνῶσιν
 160 ὅλα τῆς γῆς τὰ πέρατα σέ θέλουσ ἐπαινῶσιν.

8*

Θρῆνος ἐπὶ ἀλώσεως τῆς Πόλεως.

Καταλογάδην λυπηρὸν καινολεκτεῖν ἠρξάμην
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Βυζάντιον ἐκ πρώην,
 ἦν ἔκτισεν ὁ μέγιστος ἐν βασιλευσιν ἄναξ,
 Ἔρωμαῖος κράτιστος ἀρχῆ Κωνσταντίνος ὁ θεῖος,
 5 καὶ ταύτην ἰπωνόμασεν εἰς ὄνομα τοσοῦτον,
 καλίσας τότε τοὺς σοφοὺς καὶ ἀγίους πατέρας'
 τριακοσίους δεκοκτῶ τὸν ἀριθμὸν ὑπῆρχον'
 καὶ ταύτην ἐπευλόγησαν πόλιν εἶναι κυρίαν,
 Ὑστερον χρόνων τε πολλῶν ἤρξε πολιορκεῖσθαι
 10 ὑπὸ βαρβάρων Σκύθων τε Λατίνων καὶ Βουλγάρων.

150. σεσέν θαρεῖ 152. πάρης πάνω 156. χείρας λευθέρωσε
156. ἐπαινέσει

* Περιλαμβάνεται καταλογάδην γεγραμμένος ἐν τῷ φ. 91^α τοῦ ὑπ' ἀρ. 1238 κώδικος τῆς ἐν Παρισίαις Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου τὸν 11^{ον} αἰῶνα τελευτῶντα.

1. καταλογάδην εἰρξάμην 4. ἀρχὴ κωνσταντίνος 5. εἰ τοσοῦτον 7. δεκοκτῶ ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραπέντος δεκοκτῶ 8. ἐπευλόγησαν πόλεων 9. τε ἤρξε πολιορκεῖσθαι

Οὐδεὶς τῶν πάντων γε γλωσσῶν κατὰ ταύτης ἰσχύει.
 Ἐν δὲ τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἑννακοσιοστῷ δε
 ἐξηκοστῷ καὶ πρώτῳ γε πολιορκίζουσι ταύτην
 υἱοὶ τῆς Ἄγαρ οἱ δεινοί, τοῦ Ἰσμαὴλ τὰ τέκνα,
 15 ὁ ἀμνηρᾶς, ὁ κράτιστος ὀνόματι Μωάμεδ,
 μείραξ τῆ ἡλικίας τε, Ὀτμανος τὸ ἐπίκλην.
 Κράτιστος πέλει ἀρχηγός, ἀγέρωχος τῷ τρόπῳ
 καὶ αὐστηρὸς καὶ ἀπηνής, φονίσκος καὶ ὀργίλος.
 Καὶ μῆνας τέσσαρες λοιπὸν πολιορκίζει ταύτην
 20 σὺν πλήθει μυριάριθμα ὀπλιζομένων πάνυ,
 τῇ δὲ σκευῇ κατέρρηξεν ταύτης τὰ τεῖχη κάτω.
 Μαίω τε μηνός εἰς τὰς κθ καταλαμβάνει ταύτην.
 Βαβαὶ τῶν τότε λυπηρῶν, ὠδίνων τε καὶ φόνων,
 τῶν γινομένων σοι πολλῶν ἀτάκτων ἐκ βαρβάρων.
 25 Ἄνδρῶν ταχύς ὁ θάνατος, τῶν γυναικῶν αἰσχύνη,
 ἐκκλησιῶν ἐξέλιπεν πᾶσα ἡ ὠραιότης,
 τὰ σκευῆ τῶν ἐκκλησιῶν ἤρθησαν ἄρδην πάντα,
 στρωμνῇ κλινῶν κατέστρωσαν τὰ ἅγια καὶ θεῖα,
 τῶν ἱερῶν τὰς στολὰς σὺν γυναιξὶ μολύνουσι
 30 καὶ ἵπποστρώματα ποιοῦν τὰ ἱερὰ τὰ σκευῆ.
 Ὡ παραδόξου συμφορᾶς, ὦ μυστηρίου ξένου.
 Στένω, δακρύω τῇ πολλῇ καρδίας ἀθυμίᾳ,
 κλονοῦμαι, συνταράττομαι, συνέχομαι τῇ λύπῃ,
 ἐνθυμουμένου μου λοιπὸν τῶν ἐν σοὶ γενομένων.
 35 Καπνός ἐκ σοῦ προήρχετο, πικρός, φαρμακωμένος

11. οὐδεὶς 12. τῷ ἑξακισχιλιοστῷ, ἑννακοσιοστῷ 14. δυνοὶ
 15. ἀμνηρᾶς μωάμεδ 16. μείραξ ὀτμανις 17. ἀρχηγός ἀγυρο-
 χός 18. ἀπινῆς ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος ἀπινῆς 19. μῆνας
 20. σὺν (;) μυριάριθμα ὀπλιζομένων 21. κατέρραξεν 22. Δὲν
 ἠθέλησα νὰ μεταβάλω τὰ τοῦ κώδικος μαῖω— κθ' εἰ καὶ τὸ ἡμιστίχιον δὲν εὐοδοῦται
 τ' ν
 κλαμδα 23. Τὸ ὠδίνων δὲν δύναται ἕνεκα τοῦ μέτρου νὰ μεταβληθῇ εἰς ὀδυ-
 νῶν οὐδ' εἶνε ἀναγκαῖον νὰ γραφῇ τυχρὸν ὀδύνων 26. ἐξέλειπεν 27. τα
 ἄρδην 28. στρωμνη θεῖα 30. ἱερὰ τε 31. σύμφορᾶς 34. σοὶ
 διαρθρωθὲν εἰς σθ̄ γυνομένου 35. ἐκ σοῦ φαρμακομένος

καὶ νέφος μέλαν ἐπὶ σὲ καπνὸν διεσκεπαίνει,
καὶ γύρωθεν καὶ ἔσωθεν ἄνδρες ἄνευ κρανίων
καὶ σώματα βραχίων καὶ ἱερῶν ἅμα
ἄσκεπα, ἄταφα, δεινά, κόνιν μεμειτωμένα.

40 Ἐν σοὶ πληροῦται τὸ ῥηθὲν ἐν τῷ Ψαλμῷ τὸ λέγον

Οἱ ἱερεῖς ἐξέπεσαν ἐν μεγίστῃ ῥομφαίᾳ,

καὶ χῆραι ποῦ τυγχάνουσιν τοῦ κλαῦσαι τούτους τότε;

Ἄλλ' ἐξηγέρθητι, Χριστέ, ὡς ἐξ ὕπνου καὶ οἴνου,

καὶ βάλε τὴν ῥομφαίαν σου κατὰ τοῦ Ἰσμαὴλ τε,

45 μήπως καυχᾶται ὁ δεινὸς Ποῦ ὁ θεὸς σου, Πόλι,

καὶ ποῦ τὸ ὄρος τὸ δασὺ καὶ κατάσκιον πέλει;

Ἵψηλοτέρα οὐρανῶν, ἀσύγκριτε ἀγγέλων,

ἢ ἄχραντος καὶ καθαρὰ παρθένος Θεοτόκος.

9*

Θρῆνος τοῦ *H. Schedel* ἐπὶ τῇ ἀλώσει.

Occidit infoelix manibus permaxime Theuerum

Urbs Constantini; cecidit per tela, per ignes

Gens tua, Xriste Jhesu.

Proh scelus infandum: Teucri crudelibus armis.

Pons niger impurusque iacet. Flenda nece pastor

Cum gregibus moritur.

Hunc ego fortune casum nec imputo fatis.

Spreta deum iam templa manent, religio cessit.

Nunc licet omne nefas:

36. μέ διορθωθὲν εἰς μέγαν διεσκεπέπει 37. γήρωθεν 39. μεμε
στομένα 40. σοὶ διορθωθὲν εἰς σῆ πληροῦτε λέγων 42. τοῦ
τους ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφίντος τοῦτους 43. ἐξηγέρθητι 46. δασὺ
πέλει

* Περιλαμβάνεται ἐν φ. 127^ρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 519 λατινικοῦ κώδικος τῆς ἐν Μονάχῃ
Βασιλικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου τὸν 15^ο αἰῶνα.

Omnis causa mali. Justus nunc pressus iniqui
Crimine persoluit penas: Justitia rara,

Rara pudicitia.

Ferto pretes superis reas placate deorum
ne Teucrus liceat animas effundere vestras,

Xristicole nostri.

Da pater omnipotens acies prosternere Teucrum
ne ruat impreceps Petri sanctissimi sedes.

10.

Della gran città di Constantinopli.

... Et da lui fu chiamata Constantinopoli che Poli in greco vuol dir Città, et doppo mille cento anni regnando un imperatore Constantino per permissione di Dio Maometto Re de' Turchi l'assedio, et doppo molti giorni alli 29 di maggio nel 1453 essendo imperator di Roma Federico iij di questo nome le dette il Turco nel far del giorno l'ultima battaglia nella qual fù presa. La qual presa fu che hauendo Constantino messa la miglior gente di fuori a diffendere i barbarendi sopra i quali era un caualliere genovese chiamato Giustiniانو nel cui valore tutti greci di dentro s'appogiauano, ma essendo ferito abbandonò il loco per andar à curarsi, il che veduto da suoi cominciorno a indebolirsi, et appertagli una porta perche dentro entrasse i suoi si persero d'animo, il che sentito il Turco rinforzò con maggior empito l'assalto, et gli Christiani per salvarsi si misero in fuga per la porta doue era entrato il genouese, et hauendo i Turchi preso il muro si mescolarono con loro, et entrono nella Città, doue fecero grande uccisione de Christiani, et l'Imperatore fù ucciso hauendosi l'habito mutato per non essere conosciuto, et il suo

* Περιλαμβάνεται ἐν φ. 54^α-54^β τοῦ 5π' ἀρ V-F-4 κώδικος τῆς ἐν Νισαπόλει βιβλιοθήκης Brancacciana, γεγραμμένου τὸν 15' αἰῶνα.

corpo fù preso, et troneatogli la testa, et postala sopra una lancia fù portata per il campo, et il genouese ueduta la Città presa scampo per mare et morì in una picciola isoletta, et entrati li Turchi presero l'immagine di Cristo, et la crucifissero in una croce imbrattandola di fango, et li posero sopra la testa un titolo che diceua questo è il Dio de Christiani, con molte altre ingiuriose bestemmie.

11*

Περὶ τοῦ κάστρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως
οἶον ἦν τότε** καὶ οἶον ἐστὶ νῦν.

(Σημείωμα βιβλιογράφου).

Ὡ τῆς ἀνεκδιηγῆτου καὶ ἀνευνοήτου καὶ ἀφράστου συμφορᾶς ἦνικα γὰρ ἐγὼ τὰ ἑλλεινὰ ταῦτα ῥήματα ἔγραψον, Τούρκοι τὴν

* Περιλαμβάνεται ἐν τῇ ᾠκ τοῦ φ. 233^a τοῦ Vaticanus graecus 163 (B), γραμμένον τῷ 1453, ὡς ἐξάγεται ἐκ τούτου τοῦ σημειώματος, καὶ φέροντος ἐν φ. 301^c μεγάλοις ἐρυθροῖς γράμμασι τάδε· Τὸ βιβλίον τοῦτο κτῆμα ἐστὶν ἐμοῦ Ἰωάννου νοταρίου τοῦ Χορτασμένου· ὠνησάμην δὲ αὐτὸ μὲν Δεκεμ-

βρίω θ' ἰνδικτιῶνος ζ', ἔτους 88 (=1482). Ἐξ αὐτοῦ δὲ συναντιγράφη μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ Χρονικοῦ τοῦ Κινάμου ἐν τῷ κώδικι III—B—26 τῆς ἐν Νεαπόλει Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης (N) ἐν φ. 146^a. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Νεαπολιτικοῦ κώδικος ἐξέδωκεν αὐτὸ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὁ *Cyrillus* (Codices graeci manuscripti R. bibliothecae Borbonicae. Ἐν Νεαπόλει. 1832 Τόμ. Β' σ. 330), ἐκ δὲ τοῦ Βατικανικοῦ μετὰ μεταφράσεως γερμανικῆς ὁ *C. Neumann* (Griechische Geschichtschreiber und Geschichtsquellen im 12ten Jahrhundert. Ἐν Λειψίᾳ. 1888 σ. 102). Ἀμφότεραι δ' αἱ ἐκδόσεις δὲν εἶνε κατὰ πάντα πισταί. Ἐνταῦθα δὲ τὸ σημεῖωμα ἐκδίδεται μὲν ἀπαρράλλaktως κατὰ τὸ ἐν τῷ Βατικανικῷ αὐτόγραφον, ὑποσημειοῦνται δ' αἱ διάφοροι γραφαὶ τοῦ Νεαπολιτικοῦ κώδικος. Ἐθεωρήθη δὲ περιττὴ ἡ ἀναγραφή τῶν περὶ τὴν ἀντιγραφὴν πταισμάτων ἢ τῶν ἀκαίρων διορθώσεων τῶν δύο προτέρων ἐκδοτῶν.

** Τὸ τότε ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Κορράδου Β' (1024-1039), μετὰ θκυμασμοῦ ἰδόντος τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἷα περιγράφει ὁ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ περιεχόμενος χρονογράφος Κίνναμος. *Ἴδε σ. 74, 19-75, 10 ἐκδ. Βόννης. Ἀπέναντι δὲ τούτου τοῦ χωρίου γράφας ὁ βιβλιογράφος ἐν τῇ ᾠκ τὸ σημεῖωμα αὐτοῦ ἀντίθηκε τὸ τότε ἀνεκκληκτον τῶν τειχῶν κατὰ Κίνναμον πρὸς τὴν διασάλευσιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, ὅτ' ἔγραψεν τὸν κώδικα.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἦν B: ἦν N οἶον ἐστὶ B: οἶον ἐστὶ N
1. ἀνευνοήτου B: ἀνευνοήτου N

Κωνσταντίνου πολιορκουῖσι, καὶ τὰς ἐλεπόλεις οὕτως ἐγγύς ἤγαγον αὐτῆς ὡς ἀπέχειν τῆς τάφου μόλις δέκα πόδας· καὶ τύπτουσι τὸ τεῖχος ἀδιαλείπτως διὰ τῶν καλουμένων σκευῶν· πέτραι δὲ εἰσιν ἀμαξοπληθεῖς, καὶ κλίμακας καὶ πύργους παρεσκευάσαντο καὶ προσδόκιμοι εἰσι καθ' ἑκάστην ὥραν ἐλεῖν αὐτήν. Οἴμοι φιλότατη πατρίς τοῦ κινδύνου καὶ τῆς περιφρονήσεως ἦν ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν κατεφρονήθη. Ἄλλὰ φέισαι, Κύριε· ἄνες, Κύριε· σπλαγχνίσθητι, μόνε φιλόκθρωπε· ἐξελοῦ ἡμᾶς τῶν προσδοκωμένων κακῶν ὅτε ἐπὶ σὲ μόνον τὰς ἐλεπιδας ἔχομεν.

12*

[Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως].

Κωνσταντίνος τῶν Παλαιολόγων ὁ ὕστερος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ πορφυρογέννητος, μόνος ὢν δεσπότης ἀπάσης τῆς Πελοποννήσου, ὁ πληρέστατος ἀπάντων τῶν χαρίτων καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ

1. ἐλεπόλεις B: ἐλεπόλεις N   2. τάφου B: τάφρον ὁρῶς N
4-5. προσδόκιμοι εἰσι B: προσδόκιμοι εἰσὶ N   5. οἴμοι B: οἱ μοι N:
6. ἦν B: ἦν N   7. σπλαγχνίσθητι B: σπλαχνήσθητι N   8. ὅτε B
ὅτι N

* Περιλαμβάνεται ἐν φ. 68^b-69^a τοῦ κώδικος τῆς Λαυρεντιανῆς βιβλιοθήκης Plut. LXX, cod. XV (A) ἐν τέλει ἀνωνόμου χρονικοῦ περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλευσάντων ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου μέχρι τῆς ἀλώσεως. Ὁμοίως εὑρίσκεται ἐν τῷ κώδικι Alfatiana OXLVIII ἀρ. 28 τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης Valicelliana (B), γειγραμμένῳ τὸν 15^{ον} αἰῶνα καὶ περιέχοντι χρονικὸν «Περὶ τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐτῶν μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ταύτης ἀλώσεως» καὶ ἐν τῷ κώδικι Gr. B, 138 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ταυρίῳ Ἀθηναίου (Pasini (CLVII), διασωθέντι ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1904 καὶ περιέχοντι τὰ πάτρια Κωνσταντινουπόλεως καὶ χρονικὸν τῶν αὐτοκρατόρων μέχρι τῆς ἀλώσεως (T). Εἶνε δὲ ταῦτα παραλλαγή τῶν τοῦ Κωδικοῦ Excerpta de anti-quitatibus Constantinopolitanis ἐκδ. Βόννης σ. 165, 1-12.

1. Κωνσταντίνος— ἡμέρας μόνον ἐν τῷ A   παλαιολόγων A
2. ἀπάσης A   πελοποννήσου A   3. ἀπάντων A

κῦρ Ἰωάννου εἰς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἀναχθεῖς ἔτη δ', μῆνας δ',
 5 ἡμέρας κ'. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν ἔτει ςλξα' Ἰνδικτιῶνος α'
 Μαίω κθ' ἡμέρα Τρίτη ὥρα πρώτη τῆς ἡμέρας ἐάλω παρὰ τῶν ἀπί-
 στων ἔχθρων τῆς Ἄγαρ ἢ περιώνυμος καὶ χριστώνυμος πόλις, καὶ
 10 ἐγένετο δορυάλωτος ἢ πρὶν βασιλεὺς πασῶν τῶν πόλεων. Οἶμοι, οἶμοι.
 Ὅς καὶ ἀπεκτάνθη τότε παρ' αὐτῶν ἐν τῇ γενομένη χαλάστρᾳ αὐ-
 τός τε καὶ πάντες οἱ λογάδες σχεδόν, καὶ ἐκομίσατο τὸν τοῦ μαρτυ-
 ρίου στέφανον, μὴ θελήσας προδοῦναι τοῖς ἀνόμοις τὰ βασιλεία, μῆτε
 μὴν θελήσας τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν, δυνατοῦ ὄντος.

10 Φεῦ, φεῦ, καὶ ἀπόλωτο σὺν ἅμα τῇ πατρίδι καὶ κατεδαφίσται ἐκ
 βάθρων εἰς τάχος· καὶ οἰκήτορες ταύτης διεσκορπίσθησαν ἐν διαφό-
 ροις πόλεις καὶ χῶρες· γέγονε δὲ τοῦτο τὸ ὀλέθριον κακὸν δια συν-
 δρομῆς τινῶν οἰκητόρων τῆςδὲ τῆς πόλεως· τὸσαύτῃ δὲ γέγονεν ἡ
 φθορὰν καὶ ἡ κατάλυσις τῶν ἐνοικούντων ταύτην Χριστιανῶν, οἷα
 15 γέγονεν ἔκπαλαι ἐπὶ Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ πόλει: ~

Ἡ βασιλεία τῶν Χριστιανῶν, ἣτις καὶ βασιλεία Ῥωμαίων ἦν, ἀρ-
 χὴν εἶχε τὸν βασιλεῦς Κωνσταντῖνον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἑλένην·
 τέλος δὲ τῆς βασιλείας ταύτης Κωνσταντῖνος ἦν βασιλεὺς, καὶ μήτηρ
 Ἑλένη· καὶ ἡ μὲν μικρὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως μετέστη τὸν
 20 βίον· ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῖνος ἐφρονεῖτο ἐν τῇ ἀλώσει. Ἀπὸ τοῦ
 πρώτου τοίνυν Κωνσταντῖνου καὶ τῆς μητρὸς Ἑλένης μέχρι τούτων
 τῶν τελευταίων, Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη μήτηρ οὐκ ἐβασίλευσαν
 ἄλλοι ✕

1. κῦρ Λ ἀναχθεῖς Λ 2-4. ἐπὶ τῆς βασιλείας—χριστώνυμος
 πόλις Λ: εἰς τοὺς ἑξακισχίλιοστούς ἐννακοσίους ἑξήκοντα ἐννέα-
 ἐγένετο ἡ ἀλωσις (τῆς πόλεως νεωτέρα χειρὶ) ὑπὸ τῶν ἀθέων ἀγαρ-
 νῶν. Ἐπὶ τούτου ἐγένετο οἶμοι ἢ ἀλωσις τῆς αὐτῆς κωνσταντι-
 νουπόλεως παρὰ τῶν ἀθέων ἀγαρνῶν Β: ἐπὶ τούτου ἐγένετο οἶμοι
 ἢ ἀλωσις τῆς αὐτῆς κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ἀθέων ἀγαρ-
 νῶν Τ 3. ὥρα Λ ἐάλω Λ 4. περιώνυμος Λ χρυστόνημος Λ
 5. δορυάλωτος ΑΒΤ βασιλεὺς ΑΤ: βασιλεὺς Β οἶμοι οἶμοι Λ:
 λείπουσι ΒΤ 8. θελήσας ΑΤ: θελήσας Β 9. μὴν ΑΤ: μὴν Τ διαφυ-
 γεῖν ΒΤ: διαφυγεῖν Α δυνατοῦ ΑΤ: διὰ αὐτοῦ ἐν τῷ κειμένῳ, δυνα-
 τοῦ ἐν τῇ ὅρα ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς Β 10-15. Ἔπονται ἀμείως εἰς τὰνωτέρᾳ
 ἐν τῷ Λαυρεντιανῷ κώδικι ὡς προσθήκη, γεγραμμένη ὑπὸ βιβλιογράφου ἀγραμμά-

13*

[Παύλου de Dotis ἐπιστολὴ περὶ τῆς ἀλώσεως
γραφεῖσα ἐκ Χίου].

Missum domini Pauli de Dotis juris utriusque interpretis
olim ordinarii Padue relegati in Candiam narrans de expu-
gnatione ciuitatis illustris Constantinopolis.

Nobilis et egregie doctor et miles frater amantissime: No-
stri temporis infortunium et miseriarum magna calamitas in
Cristianos erumpens me impellit ut cum lacrimis et dolore
nunc scribam: Quod non dubito lacius ex aliis poteritis in-
telligere: Perdita est principima et nobilissima ciuitas Con-
stantinopolis violenter armata manu occupata per atrocissi-
mum et heu nimis potentem Turcorum magnum regem cum
incredibili Xristianorum sanguinis effusione: et utriusque
sexus hominum captuntur. Et hoc in die illa infelicissima
XXIX die Maij nuper exacti: Et similiter non ignobilis

του. Ἐξίδουκε δὲ ταῦτα ὁ *Bandini* [Catalogus codicum manuscriptorum
bibliothecae Mediceo-Laurentianae Τόμ. Β' σ. 676] διορθώσας τὰ ἐν τῷ
κώδικι ἐτραμμένα. Ἐνταῦθα δ' ἐκδίδονται ἀπαραλλάκτως καθ' ἃ ἔγραψεν ὁ βιβλιογράφ-
φος. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ βητήριον καὶ περὶ τῶν ἰσομένων ἐν στ. 16-23, ἅτινα φέρονται γε-
γραμμένα ἑρμηδῶ ἐν τῷ κώδικι. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι τὰ ἐν τοῖς στ. 11-18
ἀνταποκρίνονται ἐν τοῖς πλείστοις πρὸς τὸ κατωτέρω χρονικὸν σημεῖωμα τὸ γεγραμ-
μένον ἐν τῷ 5π' ἀρ. 701 κώδικι τῆς ἐν Ἁγίῳ ὄρει μονῆς Πενταλέκμοτος: Ἐτους
ζωήθ' ἰνδ. 1Α' ☉^ο 1Α'. ☾^ο ☉^ο δ' νομικὸν Φάσκα Μαρτίου καὶ
Χριστιανῶν Πάσχα Μαρτίου κς': ἐν αὐτῷ τῷ ἔτει, ἐάλω παρὰ τῶν
ἀπίστων ἐθνῶν ἡ χριστιάνωμος πόλις καὶ κατεδαφίστη ἐκ βάθρων εἰς
τάχος καὶ οἱ οἰκήτορες ταύτης διεσκορπίσθησαν ἐν διαφόροις τόποις
καὶ χώρες: γέγονε δὲ τοῦτο τὸ ὀλέθριον κακόν, διὰ τινων οἰκητόρων
τῆςδε τῆς πόλεως: τοσαύτη δὲ γέγονεν ἡ φθορὰ καὶ ἡ κατάλυσις
τῶν ἐνοικούντων ταύτην Χριστιανῶν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, οἷα γέγονεν ἐκ-
παλαι ἐπὶ Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ πόλει (*Σπυρ. II. Δάμ-
πρω* Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, Ἐν
Κανταβριγίᾳ. 1900 Τόμ. Β' σ. 418). Τὸ δ' ἔτος καὶ ἡ ἰνδικτιῶν εἶνε πράγματι ἐξ-
λαυθησμένα ἐν τῷ κώδικι ἢ παρανεγνωσμένα;

* Περιλαμβάνεται ἐν φ. 126^b-127^a τοῦ 5π' ἀρ. 519 λατινικοῦ κώδικος τῆς ἐν Μο-
νάχῳ βασιλικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου τὸν 11' αἰῶνα.

ciuitas Pera Januensium, locus ibi propinquus ab eo acquisita, et mala malis addendo Christianorum naves in sinu Constantinopolitano pro defensione reperte inter magnas et parvas ultra triginta bene fulcite nec non et galee circa septem ab eo sunt capte: Unde tum illuc accesserat illustrissimi domini Venetorum classis que non transierat Nigropontem: que utinam tempestiue ad locum destinatum potuisset accedere quia ut sic asseritur tanta perdities et strages non venisset: Sed sic exigunt peccata nostra. Omnes istinc Christianorum partes de hujus modi afflictione tement: Quia huic pagano terribili pro Alexandro altero nuncupato conuincta est voluntas pessima et potestas maxima estimatur, et in effectum comprehenditur omnino habuisse inter maritimam suam classem et exercitum terrae ultra bellatores quatuor centum milia, bombardarum machinas excessiuas innumerabiles et fulgu fulminarias** quas scopeterios dicunt: duodecim milia terrae fodinas que sub terram inopinabiles adeo quoque ipsam maximam ciuitatem que inter Latinos et Grecos habebat ultra XVIII milia virorum in tribus horis expugnauerunt. De quibus intrinsecis centum personas non conuaserunt: Et insuper maxime diuitie Grecorum et Latinorum ad infideles peruenerunt. Nulla vituperantia expugnatorum cum tanta personarum et rerum iactura completa in hijs temporibus audita fuit: Ita ut dubitemus iram dei contra Cristianos esse commotam. Dictim ex diuersis Graecie partibus viri et mulieres cum filiis relictis etiam pijs locis et laribus ad ciuitatem ipsam tanquam tutiorem Cristianitatis locum fugiunt: sic quoque aput omnes maxima pietas et miseratio non in merito generetur: magnificum istud regimen per fuscam (sic) specialem casum istud acerbissimum insinuat Illustrissimo domino Venetorum de subuentionibus oportunis si quid ultra contigerit accusando speratur, suam excellentiam et clementiam in tanto ansfractu (sic) et combustionem hec loca sua non relictura que cum dei auxilio cum de-

* Ἐν τῷ κώδικι jacentium.

** Ἐν τῷ κώδικι fulgu fulg(τοῦ ἑ διαγγραφέντος)minarias

bita provuisione minuta tum erunt. De olim Constantinopolitano Imperatore est fama eum fuisse in defensione superdicte ciuitatis ab hostibus interfectum cum aliis non paucis Latinis et Grecis. Vale ergo et in amaritudine ita valeo.

Candie xi Junii.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

— Περὶ τοῦ ἐν σ. 204,10 χωρίου τῆς Μονωδίας Ἀνδρονίκου τοῦ Καλλίστου Νῦν γὰρ ὁ κακὸς βλάπτει τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισι σκολιοῖς ὀνοτάζων, αἰδῶς δὲ καὶ νέμεσις ὡς ἀληθῶς προλιπόντ' ἀνθρώπους ἐς Ὀλυμπον ἵζεσθον, τὰ δὲ λείψεται ἄλγεα λυγρὰ, κακοῦ δ' οὐκ ἔσσεται ἀλαλκὴ παρατηρητέα τὰ ἐξῆς. Τοῦτο εἶνε ἀπηνθισμένον ἐκ δύο χωρίων τοῦ Ἡσιόδου α') τῶν ἐν Ἔργοις καὶ Ἠμέραις στίχων 3 κ.ί.

. . . . . βλάπτει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα
μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων . . . . .
. . . . . μετὰ φῦλον ἴτον προλιπόντ' ἀνθρώπους
Αἰδῶς καὶ Νέμεσις· τὰ δὲ λείψεται ἄλγεα λυγρὰ
θνητοῖσ' ἀνθρώποισι· κακοῦ δ' οὐκ ἔσσεται ἀλκή

καὶ β') τοῦ ἐν Ἔργοις καὶ Ἠμέραις στίχου 258

Καί ρ' ὀπότ' ἂν τίς μιν βλάπτῃ σκολιῶς ὀνοτάζων

ἐξ οὗ παραληφθεῖσα ἡ λέξις ὀνοτάζων εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ Καλλίστου εἰς τὸ πρῶτον χωρίον.

Ἄξια δὲ μελέτης εἶνε καὶ ἡ διάφορος γρῆρῃ ἀλαλκὴ ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Καλλίστος ἀντὶ τοῦ παρ' Ἡσιόδῳ ἐν Ἔργοις καὶ Ἠμέραις στ. 201 ἀλκή. Πρὸς. Θεογον. στ. 876· κακοῦ δ' οὐ γίγνεται ἀλκή ἀνδράσιν.

Ἄξια δὲ προσοχῆς εἶνε καὶ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ Μονωδίᾳ ἐν σ. 215,8 κ.ί. μετὰ τοὺς ἐκ τοῦ Αἰάντος τοῦ Σοφοκλείου στίχους, εἰς οὓς περιπεμφα ἐν ταῖς οἰκείαις σημειώσεσι τῆς σελίδος ἐκείνης, παρατιθέμενα

τάδε· Ὁλβιος γὰρ οἶτος ἐκεῖνος-πενθαλέα δάκρυα. Παρ-
λειπομένου τοῦ ἐν ἀρχῇ γὰρ, ταῦτα πρέπει νάναγνωσθῶσιν ὡς στίχοι
ᾧδε·

Ὁλβιος οἶτος ἐκεῖνος, ὅς οὐκ ἦλθ' εὐτυχεύουσι,
κλήθει δ' εὐθύς ἔβη δυστυχεύουσι βροτοῖς
ᾧ πόσα δυσπραγέοντα ἀποστρέφει' οὔσι κωφοῖς,
κλύειν δ' οὐκ ἐθέλει πενθαλέα δάκρυα.

Ἄλλὰ πόθεν εἶνε εἰλημμένοι οἱ στίχοι οὔτοι δὲν ἠδυνήθην νά δια-
γνώσω, ὡς οὐδ' οἱ συνάδελφοι κ. κ. Γρηγόριος Βερναρδάκης καὶ
Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις, οὓς ἠρώτησα. Πιθανῶς δ' εἶνε μεσαιωνικοί.

— Τῆς ἐν σ. 195 μνημονευομένης Μονωδίας τοῦ Ματθαίου Κα-
ρυοφύλλη ἡ μὲν ἀρχὴ ἔχει ᾧδε·

ᾧ γένος δυστυχεύστατον καὶ τεταπεινωμένον,
γένος τὸ πρὶν ὑπέρλαμπρον καὶ νῦν ἐξοφωμένον.

Τελευτᾷ δὲ αὐτῇ διὰ τῶν ἐξῆς στίχων·

Νεστόριος, Διόσκορος, Ἄρειος καὶ Καλβίνος
ἀνάθεμα, καὶ ὁ Γραικῶν νῦν ἀληθῆς καρκίνος.

— Περὶ τῆς ἐν σ. 240 κ. ἐ. ἀκεφάλου μονωδίας παρατηρῶ, ὅτι
συμπεριέλαβον μὲν αὐτὴν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν περὶ τῆς ἀλώσεως Μο-
νωδιῶν καὶ θρήνων μόνον διὰ τὴν ἀρχὴν, ἣτις φαίνεται ἀναφερομένη
εἰς τὰ ἐκ τῆς ἀλώσεως δεινὰ, καὶ διότι τὸ ὅλον ἐθεώρησεν εἰς τὴν
ἄλωσιν ἀναφερόμενον ὁ ἐκδότης τοῦ Καταλόγου τῶν χειρογράφων τῶν
Παρισίων κ. Omoné κατὰ τὰ ἐν σ. 200 λεγόμενα. Ἄλλως δ' ἡ
μονωδία αὕτη, οὔσα οὐκ ἀπιθάνως ἔργον τοῦ Ἰωάννου Εὐγενικοῦ τοῦ
γράφαντος ἐπὶ τῇ ἀλώσει τὴν ἐν σ. 219 κ. ἐ. ἐκδοθεῖσαν μονωδίαν,
ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὸν θάνατον πολυθρήνου ἀνδρός, οὐ δὲν διε-
σώθη τὸ ὄνομα.

— Τὰ ὑπ' ἀρ. 12 περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου περιλαμ-
βάνονται καὶ ἐν τῷ Vaticanus Graecus 975, ἐν ᾧ περιέχεται ἀπὸ
φ. 152^α μέχρι 157^β ἀνώνυμον χρονικὸν περὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτο-
κρατόρων, οὐ ἐξεταστέα ἡ σχέσις πρὸς τὸν Λαυρεντιακὸν *Plut. LXX*
cod. XV, ἐξ οὗ ἐξίδωκα τὸ περὶ Κωνσταντίνου τέλος ἀνωτέρω ἐν σ.
261 κ. ἐ. Τὸ δὲ ἀντίστοιχον μέρος τοῦ Βατικανικοῦ κώδικος ἐν φ.

157^{a-6} ἔχει ὧδε· Κωνσταντίνος τῶν Παλαιολόγων ὁ ὕστερος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ πορφυρογέννητος ὁ δικαιοτάτος δεσπότης μόνος ὢν ἀπάσης τῆς Πελοποννήσου καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἰωάννου εἰς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἀναχθεὶς ἔτη δ' μῆνας ε'. Ἐπὶ τούτῳ ἐγένετο οἶμοι ἢ ἀλώσις τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν καὶ ἐγένετο δορυάλωτος ἢ πρὶν βασιλεῖς πασῶν τῶν πόλεων. Ὅς καὶ ἀπεκτάνθη τότε παρ' αὐτῶν ἐν τῇ γενομένῃ χαλάστρᾳ, αὐτὸς τε καὶ πάντες οἱ λογάδες σχεδόν, καὶ ἐκομίσατο τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, μὴ θελήσας προδοῦναι τοῖς ἀνόμοις τὰ βασίλεια, μή τε μὴν θελήσας τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν, δυνατοῦ ὄντος. Ἐπονται δ' ἐν τέλει τάδε· Καὶ ὅτι ρζθ ἡμισυ (βραχυγραφικῶς) ἔτη ἐκράτησαν οἱ Παλαιολόγοι.

— Ἐν τῷ Λαυρεντικῷ Plut. X, cod. 22, φ.187^a-193^b περιλαμβάνεται Δωροθείου Μονεμβασίας «Διδασκαλία λεχθεῖσα ὅτε ἡ ἔφοδος ἐγένετο τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν κατὰ ταύτης τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἡμέρᾳ κ'». Ἀρχεται δὲ διὰ τῶν λέξεων Βλέπετε πάντες ἀγαπητοὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν ἀπειλήν. Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος δὲν ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ἀλωσιν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουράτ πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἀρξαμένην κατὰ τὰ κοινῶς πιστευόμενα τῇ 10 Ἰουνίου 1422.

— Εἰς τοὺς ἀνεκδότους ἐμμέτρους θρήνους πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ὁ ἐν τῷ κώδικι 160 τῆς κυρίως πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων, γεγραμμένῳ τῷ 1656, ἐν φ. 179^b-181^b περιλαμβανόμενος «Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνωνύμου ποιητοῦ», συγκείμενος ἐκ στίχων 128. Τούτου ὁ κ. Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς (Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη. Τόμ. Α' σ. 256 κ. ἐ.) ἐξέδωκε τὴν ἀρχὴν, τὸ τέλος καὶ τοὺς στίχους 93-107.

Καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ ἔχει ὧδε·

Ὁ νοῦς μου καὶ ὁ λογισμὸς συγχίζεται νὰ γράψῃ,
νὰ στιχοπλέξῃ ἀστοχεῖ τὴν ἀλωσιν τῆς Πόλης.

Ἔσετε βουνὰ θρηνήσετε καὶ πέτραι βραγισθῆτε
καὶ ποταμοὶ φυράσετε καὶ βρύσαις ξεραθῆτε,
διὰ τὸ ἔχασθαι τὸ κλεῖδι ὅλης τῆς οἰκουμένης,
τὸ μάτι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς χριστιανωσύνης.

Οἱ δὲ στίχοι 93-107 εἶνε οἱ ἐξῆς·

Ὁ κόσμος ἐπορεύετο εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν χώραν
καὶ τὸν θεὸν εἰδέονταν μήπως τοὺς συμπαθήσῃ·
ἄμῃ ὁ θεὸς δὲν ἤθελεν, ἀλλ' ἦτον ὠργισμένος
διὰ τὰ ἀμαρτήματα καὶ πλημμελήματά μου.
Οὐδ' ἀστραπὴ τοὺς ἔκαψεν, οὐδὲ βροντὴ τοὺς ἤυρεν,
ὅποταν ἐγεβέντιζαν σταυρὸν ἐπὶ τὸν κόσμον ὅλον
οἱ ἄβυχοι (;) Ἀράπιδες, οἱ καστροτροπητάδες.
Τίς εἶδε καὶ τίς ἤκουσε ἐπὶ τὴν θάλασσαν γιοφύρι,
νὰ πορπατοῦν τὰ κάτεργα ἐπὶ τὸν Γαλατᾶ τοὺς κάμπους,
ἀγνά[ν]τια εἰς τὸ Σκούταρι, ἐπὶ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον;
Τριγύρου ἐφανίσθησαν ὡς φίδια ἐπὶ τὸ λιβάδι.
Δόλιος ὁ σκυλάτορας ὁ ψυχοπαράδοτος,
ὁ χαλασμὸς τῶν Χριστιανῶν, ὁ Χάρος τῶν ἀρχόντων,
αὐτὸς ὅπου κατάδειξε τὴν τρομερὴν λομπάρδα,
γιατὶ αὐτὴν ἐστήκασιν ἀντικρυ εἰς τὰ τεῖχη.

Τελευτᾶ δὲ τὸ ποίημα διὰ τῶν ἐξῆς στίχων·

Κλαύσετε ὅλοι κλαύσετε τὴν ἄλωσιν τῆς Πόλης,
τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ θρηνήσατε τὴν τύχην,
γιατὶ ἀπὸ τὸν πόνον μου λεπτογραφεῖν δὲν ἔχω
καὶ μοναχὸς δὲν δύνομαι ὅλα νὰ στιχοπλέξω.

Λαμβάνοντες δ' ὑπ' ὄψιν τὴν ἔλλειψιν ὁμοιοκαταληξίας,
δικαιούμεθα νὰναγάγωμεν τὸ στιχοῦργημα εἰς χρόνον ὀλίγον
μόνον ἔτη ἀπέχοντα αὐτῆς τῆς ἀλώσεως.

Ἐν τοῖς περὶ τοῦ αὐτοῦ κώδικος Συμπληρώμασιν (Ἱεροσο-
λιμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Γ' σ. 328) ὁ κ. Κεραμεὺς ἀναγράφει
ὡς περιλαμβανόμενα ἐν τῷ Χρησμολογίῳ τοῦ Παΐσιου
Λιγαρίδου, περιεχομένων ἐν τούτῳ τῷ κώδικι, καὶ τὰ ἐξῆς·

α') Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων· β') Μονωδίαν Γενναδίου Σχολαρίου περὶ ἀλώσεως τῆς νέας Ῥώμης· γ') Ἐλεγεια Ματθαίου Καμαριώτου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ταῦτα, ὧν ἡ Μονωδία τοῦ Γενναδίου περιεσώθη καὶ ἐν ἄλλοις κώδιξιν, εὐελπιστῶ, δεὶ θέλω δυνηθῆ νὰ ἐκδώσω ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἐκδοθείσης συλλογῆς. Ὁμοίως δὲ θέλω ἐκδώσει καὶ τὴν ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων 2005, φ. 327^a-328^a, περιλαμβανομένην κατὰ τὸν κ. *Omont* (Inventaire sommaire Τόμ. Β' σ. 177) *Anonymi lamentatio de CP. a Turcis expugnata*, ἧτις, ἀκέφαλος προφανῶς οὖσα, ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων Σὺ δὲ ὡς ἀληθῶς.